ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գ. Փափազեան՝ «Խելօք աքաղաղներ» և «Դրախտը», Թիֆլիս, 1904 թ., գինն է 3 կոպէկ։

Գ. Փափազեան՝ վերջին տարիներս գրքոյկներու ձևին տակ լոյս ընծայած պատկերներով և պատմուածքներով, շատ-պագին, հևիհև արտադրողի մը տպաւորութիւնը կը թողու։ «Խելօք աքաղաղներ»-ն ու «Դրախտը» կու գան շեշտելու այդ տպաւորութիւնը։

Գ. Փափազեանը ընդհանրապէս տենդենցիոզ գրող մը եղած է։ Բայց տենդենցիոզ գրողը՝ իր գրականութեան յատկութեամբն իսկ, պարտաւոր է միւսներէն աւելի ուշադիր ըլլալու իր յղացումին և արտայայտութեան, իր արտադրութիւններու ֆոնին և ֆորմին։ Որովհետև, հակառակ պարագային, ան կը դադրի գեղարուեստագէտ գրող մը ըլլալէ ու կը դառնայ պարզ հրապարակախօս կամ ճառախօս մը։

Հաստատուր աղային մէկը հաւէր, աքաղաղներ ձեռք ձգեց, հաւային գաղութ մը հիմնեց և սկսաւ զանոնք բազմացնելով շահագործել։ Օր մը գաղութն ընկաւ օտար աքաղաղ մը և անոնց բացատրեց որ կայ տեղ մը ուր կարող են ազատ ու երջանիկ ապրիլ։ Եւ դրդեց զանոնք թողուլ իրենց շրջափակը, անցնիլ իրենց առջևի գետէն ու հասնել այնտեղ։ Հաւանոցի բնակիչներէն մէկքանին հետևեցան անոր խորհուրդին։ Աղան բանը իմացաւ, և մնացողներէն կասկածելիները մորթեց, ապստամբութիւնը խեղդելու համար։ Հաւանոցը հանդարտուած էր արդէն, երբ օր մը իրիկուան դէմ, ուրուր մը եկաւ, գեր վառիկ մը յափշտակեց և թառի մը վրայ կանգնելով՝ զանոնք հեգնեց, ծիծաղեցաւ անոնց վրայ։ Ակնարկելով օտար աքաղաղին ու անոր հետ փախչողներուն՝ ըսաւ թէ անոնք ազատ են հիմա, իսկ իրենք այսուհետև-աղային և իր որսը պիտի դառնան։ Հաւատունը դուրձեալ յուզուեցաւ, ոմանք փախան և խեղդուեցան։ Աղան շուարած էր, երբ ուրիշ ալա մը անոր խորհուրդ տուաւ պաշտօններ, պատուանշաններ հաստատելով ազդեցիկ-

ներն ու յանդուգնները գրաւել, ոմանք կառավարիչ, ուրիշները ոստիկան կարգել և այդ կերպով հանդարտեցնել հաւային դաղութը։ Եւ այդպէս ալ եղաւ։ Աքաղաղները խելօքցան։

Իսկ գալով «Դրախտ»-ին՝ անոր տպագրութիւնը թիւրիմացութիւն մը ն է։

ԶԱՒԷՆ

—

Մախ Հայրկ՝ «Սիստեմ». Օսկար Վիլդկ՝ «Երջանիկ իշխանը», զերմ. թարգմ. Լ. Բաբայեան. Թիֆլիզ, 1904 թ., գինն է 15 կոպէկ։

—

«Սիստեմը» գերմանացի յայտնի թատրերգակ Հալբէի մէկ պատմուածքն է, ուր պարզ ու սիրուն կերպով նկարուած կը գտնենք ժամանակակից բուրժուա կազմակերպութեան հոգին։ Այդ հոգին տգեղ է, եսամոլ ու տարերային կոյր ու բիրտ ուժի մը պէս աւերիչ։ Բարձր գաղափարներն ու ազնիւ ձգտումները անոր համար խորթ են, անընդունելի. անոր միակ նշանաբանն է փողը. «Փող վաստակել և միայն փող վաստակել, ահա թէ ինչ է սիստեմը։ Ամեն բան հիմնուած է փոխադարձ որսորդութեան վրայ։ Մի մարդ միւսի համար մահացու թշնամի է և այդ թշնամուն ամեն քայլափոխում աշխատում է ոչնչացնել»։

«Երջանիկ իշխանը»՝ անգլիացի հռչակաւոր բանաստեղծ Օսկար Ուայլդի մէկ հէքիաթն է։ Գեղեցիկ ու տպաւորիչ է այդ հէքիաթը, ինչպէս առհասարկ Ուայլդի բոլոր գործերը։ «Երջանիկ իշխանը»՝ ապրելով Սան-Սուսիի պալատին մէջ, չէր ճանչցած բնաւ մարդկային տառապանքը։ Մեռնելէ յետոյ, երբ իր արձանը կը կանգնեցնեն քաղաքի հրապարակին վրայ, ան իր բարձր դիրքէն կը տեսնէ մարդկային թշուառութեան ամբողջ արհաւիրքը։ Անոր բանբերը՝ տարմահաւը՝ անոր կը պատմէ ցաւի այն բիւրաւոր ձևերու մասին, որոնց մէջտեղ անհոգ ու անփոյթ ապրեր էր իշխանը իր կենդանութեան ժամանակ։ Բայց երբ այդ անխօս ցաւը լեզու կ'առնէ ու կը խօսի իշխանին, անոր «կապարեայ սիրտն անդամ չի դիմանար ու երկու կտոր կ'ըլլայ։ Թարգմանչի լեզուն պարզ է ու կոկիկ։ Արժէ կարդալ։

ԶԱՒԷՆ

—

Իւհաննի Անհ՝ «Երկու Նովելլա», զերմ. թարգմ. Լ. Բաբայեան, 1904 թ., գինն է 10 կոպէկ։

—

Պ. Բաբայեան գերմաներէն թարգմանելով՝ մեր հասարակութեան կը ներկայացնէ ֆինլանդացի գրագէտին երկու նո-